

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті проаналізовано наявні підходи до оцінювання економічної ефективності господарської діяльності нафтогазовидобувних підприємств. Обґрунтовано необхідність застосування комплексного підходу до оцінки методів підвищення нафтовилучення, який забезпечується використанням не тільки економічних, але й техніко-технологічних факторів. Доведено, що модель функціонування нафтогазовидобувних підприємств повинна розмежовувати функції між підприємствами та материнськими компаніями, а система показників ефективності функціонування нафтогазовидобувних підприємств повинна поєднувати фінансові, техніко-технологічні, соціально-економічні показники і забезпечувати їх порівнюваність за всіма функціональними підрозділами, відображаючи їх внесок у створення передумов для економічного розвитку підприємства.

Ключові слова: управління, оцінювання, ефективність, нафтогазовидобувне підприємство, виробничі потужності.

O. YU. BEZUGLYI

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

ANALYSIS OF APPROACHES TO THE ESTIMATION OF ECONOMIC EFFICIENCY ACTIVITY OF OIL AND GAS ENTERPRISES

Abstract – We analyze of existing approaches to evaluating the economic efficiency of oil and gas enterprises. We prove the necessity of a comprehensive approach to the evaluation methods of oil extraction increasing that is secured by using both the economic, technical and technological factors. It is shown that the model of oil and gas enterprises to differentiate functions between enterprises and parent companies, and the system performance efficiency of oil and gas enterprises should combine financial, technical, technological and socio-economic indicators and ensure their comparability on all functional departments, reflecting their contribution to the creation of conditions for economic development.

Keywords: management, estimation, efficiency, gas and oil enterprise, production capacities

Вступ

В сучасних ринкових конкурентних умовах особлива увага приділяється проблемі оцінювання та забезпечення економічної ефективності діяльності підприємств. Забезпечення слід розуміти як сукупність заходів і способів створення умов, які разом сприяють ефективному здійсненню економічних процесів, реалізації намічених планів для підтримки стабільного функціонування підприємства як економічної системи. Оцінювання економічної ефективності діяльності підприємств можна здійснювати за допомогою нормативного методу, багатофакторних моделей, багатокритеріальних методів вимірювання результативності (продуктивності). Дані методи можуть бути використані при побудові системи показників для оцінювання економічної ефективності діяльності підприємств.

Економічна ефективність діяльності підприємства залежить від раціонального використання кожного виду ресурсів та їхньої структури, яка визначається співвідношенням задіяних ресурсів різних факторів виробництва. Ці пропорції головним чином зумовлені специфікою виробництва, рівнем застосовуваної на підприємстві техніки, технології, організації виробництва і праці, співвідношенням екстенсивних та інтенсивних факторів розвитку виробництва. На структуру і часткову ефективність використання ресурсів підприємства значний вплив мають зовнішні фактори, зокрема ринки ресурсів, пропозиція і попит на окремі види ресурсів та урівноважені на них ціни тощо.

Галузеві особливості ефективності функціонування нафтогазовидобувних підприємств досліджувалися у працях Я.С. Витвицького [1], М.О. Данилюка, У.Я. Витвицької [3], І. Іванченко [4], І. Г. Фадєєвої, М.О. Данилюка [5], І.І. Кульчицького [7], І.М. Мазур [8], І.Й. Рибчича, Ю.О. Зарубуна, Д.О. Єгера, Б.Л. Крупського [13] та ін. Проте, низка питань щодо оцінювання економічної ефективності діяльності нафтогазовидобувних підприємств вимагає подальших досліджень.

Постановка завдання

В економічній науці до цього часу немає однозначного чіткого трактування сутності економічної ефективності та єдиних критеріїв, за якими вона може бути оцінена кількісно і якісно. Значною мірою це пояснюється складністю і багатогранністю категорії ефективності.

Ефективність господарської діяльності підприємства – це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами від господарської діяльності та витраченими на її досягнення ресурсами, причому при вимірюванні ефективності ресурси можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю (застосовувані ресурси), або частиною їх вартості у формі виробничих витрат (виробничо спожиті ресурси). Якщо при цьому врахувати, що результати виробництва не лише є різноманітними, але й можуть бути представлені в різних формах: вартісній, натуральній, соціальній, то стає очевидною необхідність в ідентифікації категорії ефективності господарської діяльності відповідно до тих аспектів діяльності підприємства, які важливо проаналізувати й оцінити.

Фактично визначення ефективності господарської діяльності підприємства полягає в оцінці її

результатів. Такими результатами можуть бути обсяги виготовленої продукції в натуральному чи вартісному виразі або прибуток. Але ж сама по собі величина цих результатів не дає змоги робити висновки про ефективність або неефективність роботи підприємства, оскільки невідомо, якою ціною отримані ці результати. Звідси для отримання об'єктивної оцінки ефективності господарської діяльності підприємства необхідно також ураховувати оцінку тих витрат, що дали змогу одержати ті чи інші результати.

Метою даної статті є критичний аналіз концептуальних підходів до оцінювання економічної ефективності господарської діяльності нафтогазовидобувних підприємств.

Результати дослідження

Визначення ефективності господарської діяльності має важливе як наукове, так і практичне значення. За її допомогою можна не тільки оцінити ефективність роботи підприємства, проаналізувати сумарний ефект різних її структурних підрозділів та напрямків діяльності, а й визначити стратегію розвитку, розробити прогноз та план дій на перспективу, встановити результати використання витрачених ресурсів: засобів виробництва, робочої сили, інформації тощо.

Формування системи показників ефективності господарської діяльності підприємства має:

- створювати передумови для виявлення резервів росту ефективності;
- відображати витрати всіх видів ресурсів, що споживаються на підприємстві;
- стимулювати використання всіх резервів, наявних на підприємстві;
- виконувати критеріальну функцію.

Прийнято виділяти три основні системи критеріальних показників ефективності господарської діяльності [2]:

1) система, заснована на остаточних результатах господарської діяльності підприємства, яка містить показники: прибуток до оподаткування, оподатковуваний, чистий прибуток, собівартість, рівень рентабельності, виручка від реалізації, обсяг виробництва, якість продукції, термін окупності інвестицій, рентабельність інвестицій і ін.;

2) система, заснована на результативності, якості та складності трудової діяльності, яка містить показники: продуктивність праці, темпи зростання продуктивності і заробітної плати, частка фонду оплати праці в собівартості продукції, втрати робочого часу, частка браку, фондоозброєність праці, трудомісткість продукції, коефіцієнти складності праці, чисельність персоналу тощо;

3) система, заснована на формах і методах роботи з персоналом, яка охоплює показники: плинність кадрів, рівень кваліфікації персоналу, рівень трудової дисципліни, професійно-кваліфікаційна структура, співвідношення виробничого й адміністративно-управлінського персоналу, соціальна структура персоналу, рівномірність його завантаження, витрати на одного працівника, витрати на управління, соціально-психологічний клімат у колективі, привабливість праці тощо.

Отже, система показників ефективності господарської діяльності має: відображати витрати всіх видів ресурсів, що споживаються на підприємстві; створювати передумови для виявлення резервів підвищення ефективності виробництва; стимулювати використання всіх резервів, наявних на підприємстві; забезпечувати інформацією стосовно ефективності виробництва всі ланки управлінської ієрархії; виконувати критеріальну функцію. Тобто для кожного з показників мають бути визначені правила інтерпретації їх значень.

У системі показників ефективності господарської діяльності суб'єкта господарювання можна виділити такі групи показників [2, 6]:

- ефективності використання основних засобів;
- ефективності використання оборотних фондів;
- ефективності використання праці (трудових ресурсів);
- ефективності окремих видів діяльності;
- узагальнюючі показники ефективності господарської діяльності підприємства.

Узагальнюючий, кінцевий результат роботи підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності: загальним обсягом одержаного прибутку та в розрахунку на одиницю ресурсів. Прибуток та відносний показник прибутку – рентабельність є основними показниками ефективності роботи підприємства, які характеризують інтенсивність господарювання.

Діяльність підприємства багато в чому залежить саме від того, якою мірою забезпечена фінансова віддача ресурсів та наскільки досягається рівень прибутковості в процесі формування витрат. Співвідносити витрати і доходи – головне завдання кожного учасника господарської діяльності.

Водночас абсолютна сума прибутку не характеризує рівня ефективності господарської діяльності. Щоб зробити висновок про рівень ефективності господарювання, отриманий прибуток необхідно порівняти з понесеними витратами або активами, які забезпечують підприємницьку діяльність, тобто визначити рентабельність. Зміна рівня того чи іншого показника рентабельності залежить від зміни економічних та організаційно-технічних факторів виробництва та реалізації продукції (робіт та послуг). Тому у процесі аналізу стану рентабельності підприємства необхідно визначити, які фактори більше впливали на підвищення чи зниження рівня рентабельності й розробити відповідні заходи підвищення ефективності діяльності підприємства.

Ефективність визначається відношенням результату (ефекту) до витрат, що забезпечили його отримання. Ефективність розкриває характер причинно-наслідкових зв'язків виробництва. Вона показує не

сам результат, а те якою ціною він був досягнутий. Тому ефективність найчастіше характеризується відносними показниками, що розраховуються на основі двох груп характеристик (параметрів) – результату і витрат. Це втім не виключає використання і абсолютних значень вихідних параметрів.

Залежно від цілей визначення ефективності результат (ефект) може бути оцінений різними показниками, що характеризують проміжні і кінцеві результати діяльності. Наприклад, економічний ефект може бути оцінений показниками:

- обсяг прибутку (балансового, чистого);
- економія окремих видів ресурсів у натуральному чи вартісному вираженні;
- зниження собівартості (для збиткових виробництв).

Ефект, що формується на рівні підприємства, називають локальним, на відміну від ефекту загального, який віддзеркалюється в цілому на економіці даної країни в сферах виробництва і споживання.

Також розрізняють ефект одноразовий і мультиплікаційний. Одноразовий ефект отримують одноразово, і він не повторюється в майбутніх періодах. Мультиплікаційний ефект показує, що ефективно використання ресурсів на одному підприємстві привело до підвищення ефективності на інших, пов'язаних з ним.

Теорія ефективності чітко розмежує поняття ефекту й ефективності, розуміючи під першим результат заходу, а під другим – співвідношення ефекту і витрат, що його викликали.

Ефект означає результат, наслідок певних причин, дій. Ефект може вимірюватися в матеріальному, соціальному, грошовому вираженні. Зокрема, ефект може оцінюватися обсягом додатково виробленої чи спожитої продукції (тобто штуками, кубічними або квадратними метрами, тоннами тощо), показниками поліпшення здоров'я населення (наприклад, зниження захворюваності або смертності, виробничого травматизму, підвищення середньої тривалості життя) тощо. У тому випадку (коли зазначені результати отримують грошову оцінку) говорять про економічний ефект. Економічний ефект виражений у вартісній (грошовій) формі результат будь-яких дій (зокрема, господарських заходів).

Хоча за самим визначенням результат і ефект є близькими поняттями (ефект – певна форма результату), потреби економічної практики змушують у деяких випадках розмежовувати зазначені терміни. При цьому під умовним поняттям економічний результат звичайно мають на увазі загальний (брутто) результат (зокрема, виручка, доход), а під поняттям економічний ефект – чистий (нетто) результат (зокрема, прибуток).

Відомі методи і моделі оцінки ефективності функціонування підприємств не забезпечують проведення адекватного оперативного аналізу і контролю за виробничою системою, оскільки розглядають не всі аспекти ефективності, які необхідно вимірювати і контролювати [2]. Тому комбінована система показників ефективності функціонування повинна формуватися за моделлю призми ефективності, що дозволяє поєднати фінансові, техніко-технологічні, соціально-економічні показники і забезпечити їх порівнюваність за всіма функціональними підрозділами, відображаючи їх внесок у створення передумов для стабільного економічного розвитку підприємства. Комплексна системи показників оперативно характеризує ефективність управління нафтогазовидобувним підприємством та ефективність використання факторів виробництва.

Досягнення ефективності функціонування нафтогазовидобувних підприємств можна забезпечити тільки при умові задоволення інтересів усіх зацікавлених сторін – інших економічних суб'єктів, які формують умови зовнішнього і внутрішнього середовища.

Визначення економічної ефективності заходів з нової техніки, передової технології відноситься до числа найбільш складних проблем економічної науки. Від правильної та об'єктивної оцінки економічної ефективності будь-якого науково-технічного заходу залежать об'єми його впровадження і розповсюдження на нафтогазовидобувних підприємствах. Це відноситься також і до робіт із впровадження заходів з підвищення нафтовіддачі, які є одним із основних засобів в процесах стабілізації видобутку нафти при експлуатації родовищ на пізній стадії розробки.

Економічна оцінка заходів із стабілізації видобутку нафти полягає у визначенні ролі досліджуваних процесів для поліпшення техніко-економічних показників нафтовидобувного підприємства, встановлення економічного ефекту і виявлення на цій основі найбільш сприятливих умов для застосування методів дії на пласт [8]. Для визначення економічної ефективності проведення заходів щодо підвищення нафтовіддачі пластів (ПНП) необхідно, перш за все, визначитись у виборі критеріїв, що характеризують ефективність даного виду робіт, у визначенні їх відмінних ознак, що найбільш повно відображають зміст цього процесу. На даний час не існує однозначної відповіді на дане питання з технологічної та економічної точок зору, внаслідок чого, для оцінки ефективності заходів щодо ПНП відсутній загальний критерій, виражений у вартісних чи натуральних показниках, а оцінка ефективності здійснюється за окремими показниками: приросту видобутку нафти, зменшення обводненості продукції, зниження собівартості видобутку нафти, збільшенню приймальності нагнітальних свердловин, скороченню непродуктивної закачки води та інші [1].

Вітчизняною наукою було розроблено чимало методик і рекомендацій з питань економічної оцінки інвестицій у різні об'єкти. У свій час вони відігравали позитивну роль, адже перешкождали прийняттю економічно необґрунтованих рішень. Разом з тим в ринкових умовах ці методики втратили свою значущість, оскільки вони не враховують особливості ринкового середовища – насамперед фактор ризику і пов'язану з ним невизначеність. Такі показники оцінки ефективності капітальних вкладень, як коефіцієнт ефективності

та термін окупності, мають суттєві недоліки. Коефіцієнт ефективності визначався як відношення прибутку до суми капітальних вкладень. Такий підхід не відповідає загальноприйнятому у світовій практиці принципу, згідно з яким доходом від інвестицій виступає не чистий прибуток, а грошовий потік. Крім того, часто при розрахунку коефіцієнта ефективності і терміну окупності використовувались неспівставимі величини: прибуток враховувався в майбутній вартості, а інвестиції – у поточній.

Використання показника різниці приведених витрат на рівні підприємства в сучасних умовах пов'язане з певними проблемами. Зокрема, при втіленні будь-якого інвестиційного проекту необхідно вирішити два взаємопов'язаних питання: оцінити ефективність кожного з можливих варіантів здійснення проекту незалежно один від одного та порівняти ці варіанти і вибрати найкращий з них. Тобто елемент порівняння повинен бути присутній не в самому критерії, а тільки на стадії вибору. До того ж, оцінка інвестицій на основі приведених витрат характеризується значною мірою штучністю та умовністю розрахунків, що зумовлено такими причинами. По-перше, використання порівняльної економічної ефективності (мінімуму приведених витрат) як вихідного критерію передбачає обов'язкове дотримання умови тотожності результатів. Даний підхід не міг бути застосований для використання в нафтовидобувній промисловості для заходів, що збільшують додатковий об'єм видобутку нафти, так як ці методи можуть застосовуватись тільки у випадках рівного об'єму і якості продукції по варіантах, що порівнюються. По-друге, використання методів, заснованих на співставленні приведених витрат, не узгоджується з методами оцінки результатів господарської діяльності, які застосовуються в сучасних умовах.

Основними методичними документами із визначення економічної ефективності інвестиційних проектів із розробки родовищ та інших науково-технічних заходів, що враховують методи дисконтування, є «Методика визначення вартості запасів і ресурсів корисних копалин родовища або ділянки надр, що надаються у користування», затверджена у 2004 р. [12] та «Положення про порядок техніко-економічного обґрунтування кондицій для підрахунку запасів родовищ нафти і газу», затверджена Наказом ДКЗ у 2006 р. [11]. Основними принципами даних методик є:

- принцип повернення інвестованого капіталу на основі показника грошового потоку, що формується як за рахунок чистого прибутку, так і суми амортизаційних відрахувань;
- принцип врахування фактору часу при приведенні до теперішньої вартості капітальних вкладень та грошових потоків в період експлуатації об'єкту.

Основними економічними показниками в Положенні [11] є накопичений чистий дисконтований грошовий потік (ЧДГП), внутрішня норма прибутковості, індекс прибутковості, період окупності капітальних вкладень.

Важливим питанням при визначенні ЧДГП є визначення нормативу приведення різночасових грошових потоків до теперішнього часу, який іноді називають бар'єрним коефіцієнтом. Існує чимало різних методик і рекомендацій із визначення даного нормативу, а саме метод кумулятивної побудови, модель оцінки капітальних активів, метод дисконтування потоку дивідендів, метод екстракції з даних про угоди на фондовому ринку, арбітражна модель, метод середньозваженої вартості капіталу [1]. В Україні застосування деяких з напрацьованих методичних підходів значно ускладнюються у зв'язку з нестачею інформації про стан ризику та іншими проблемами, пов'язаними з формуванням ринкової економіки.

Слід зазначити, що при розрахунках техніко-економічних обґрунтувань інвестиційних проектів у практиці ПАТ "Укрнафта" за ставку дисконту приймають величину облікової ставки НБУ. Зрозуміло, що таке наближене значення ставки дисконтування впливає на отримані результати, адже чутливість розрахунків до цієї величини досить велика. При розрахунку ставки дисконту найбільшою проблемою є врахування специфічних ризиків, які існують на різних стадіях пошуків, розвідки та розробки нафтових і газових родовищ. Витвицьким Я.С. [1] розроблено методика, яка дозволяє визначати ставки дисконту на основних етапах і стадіях розвідки і розробки нафтових і газових родовищ, враховуючи базові норми доходу, ризики зміни базової норми доходу, сукупність природно-геологічних факторів та коригування на інфляцію.

Перевагами використання ЧДГП є відносна простота і наочність розрахунків, несуперечливий характер критерію, що дозволяє здійснювати достовірне ранжування економічного ефекту за різними заходами, наявність у критерію властивості адитивності, тобто можливості сумування ефекту різних заходів. Недоліками показника при визначенні ефективності заходів із підвищення нафтовіддачі пластів є значна залежність величини критерію від вибраної величини нормативу приведення різночасових грошових потоків; при достатньо високому рівні ставки дисконту грошові потоки, віддалені у часі, мають незначний вплив на величину ЧДГП; даний показник є неприйнятним для порівняння заходів з однаковою величиною ЧДГП, але з різною капіталоємністю.

Щодо внутрішньої норми прибутковості (ВНП), то це величина норми дисконту (E), за якої накопичена сума дисконтованих притоків грошового потоку дорівнює накопиченій сумі дисконтованих відтоків грошового потоку, а ЧДГП, накопичений за весь строк користування надрами оцінюваного геологічного об'єкта, дорівнює нулю. При цьому для всіх значень E , що перевищують ВНП, ЧДГП має бути негативним, а для всіх значень E , менших від ВНП, – позитивним. Якщо не виконується хоч одна з наведених умов, належить вважати, що ВНП не обраховується [8]. Крім того, через нелінійність функції $ЧДГП=f(E)$, а також за можливості різних комбінацій елементів грошового потоку дана функція може мати декілька точок перетину з віссю абсцис. В результаті з декількох ВНП необхідно вибрати найменше. Також

дана функція не має властивості адитивності, а даний показник не може відобразити абсолютну величину чистих економічних вигод. Тому даний показник недоцільно використовувати при оцінці економічної ефективності методів підвищення нафтовіддачі продуктивних пластів.

Індекс прибутковості (ІП) характеризує економічну віддачу капітальних вкладень і являє собою відношення сумарних чистих надходжень до сумарного дисконтованого об'єму капітальних вкладень. При значенні ІП більше одиниці – ЧДГП більший нуля, захід є доцільним. Але заходи з великим значенням ІП не завжди є більш надійними і не завжди відповідають великому значенню ЧДГП. Рейтинг заходів по ІП завжди співпадає з їх рейтингом по величині ЧДГП. Основна перевага полягає в тому, що даний показник дозволяє співставити довготривалі затрати з економічними результатами [5].

При розрахунку терміну окупності необхідно враховувати, що не існує єдиного нормативного періоду окупності інвестицій, тим більше для затрат із заходів по підвищенню нафтовіддачі пластів. Недоліком даного показника є те, що він не враховує грошові потоки після реалізації заходу. По заходах з тривалим періодом технологічного ефекту після періоду повної окупності витрат може бути отримана величина ЧДГП значно більша, ніж по заходах із відносно коротким періодом окупності. Аналогічно даний показник не може бути застосований для оцінки заходів з однаковими термінами окупності, але з різними періодами реалізації. Тому цей показник не варто застосовувати для порівняння економічної ефективності методів ПНП.

Таким чином, серед розглянутих економічних показників Положення [11] найбільш прийнятним для оцінки ефективності методів підвищення нафтовилучення є абсолютний показник приросту ЧДГП при проведенні того чи іншого заходу. Але для розрахунку даного показника потрібна значна кількість вихідних даних і виконання трудомістких розрахунків.

Велика кількість робіт присвячена також визначенню економічної доцільності проведення заходів із інтенсифікації видобутку нафти. В роботі [8] економічно доцільними вважають роботи при умові, якщо собівартість додатково видобутої нафти є нижчою або на рівні собівартості продукції підприємства без проведення даних робіт. Реалізація даного критерію можлива при отриманні значного приросту добового дебіту нафти і суттєвого зниження дебіту води, що можливе тільки при експлуатації високодебітних свердловин. До того ж затрати на проведення заходів є достатньо високими, тому даний критерій не буде сприяти розширенню об'ємів даних робіт, а навіть їх скороченню. Також варто зазначити, що межі економічної доцільності проведення методів інтенсифікації видобутку нафти залежать від величини ціни реалізації нафти.

На даний час розрахунки ефективності методів інтенсифікації на родовищах ПАТ “Укрнафта” здійснюються згідно з “Методика оцінки технологічної і економічної ефективності робіт з інтенсифікації видобування газу та нафти” [10] та “Методика визначення ефективності впровадження заходів науково-технічного прогресу ПАТ “Укрнафта” [9].

Варто зазначити, що негативним моментом у даній методиці є те, що при розрахунках не враховано фактору часу. Значні протиріччя виникають також при розрахунку фактичного ефекту, оскільки за весь термін дії заходу його не можна визначити, якщо цей термін ще не закінчився.

Висновки

Таким чином, цілком обґрунтованим слід вважати таке формулювання економічної ефективності, коли її розглядають як категорію, яка характеризує кінцевий корисний результат від застосування засобів виробництва і праці, віддачу сукупних вкладень, тобто її можна охарактеризувати як комплексну оцінку кінцевих результатів використання основних і оборотних фондів, трудових і фінансових ресурсів та нематеріальних активів за певний проміжок часу. Оцінювання економічної ефективності виробництва вимагає комплексного, системного підходу, тобто, коли об'єкт розглядається з усіх сторін як єдине ціле, а не як проста сума елементів, які його складають.

Зважаючи на наявність значних недоліків, що мають місце у методиках оцінки економічної ефективності методів збільшення нафтовилучення, можна зробити висновок про необхідність їх вдосконалення. Також, треба враховувати специфіку галузі, в яку втілюється проект, і мету його реалізації. Різні поєднання природних факторів, тобто гірничо-геологічних умов розробки впливають на повноту вилучення нафти з надр, розмір інвестиційних ресурсів, ступінь ризику та показники ефективності розробки. Це зумовлює необхідність застосування комплексного підходу до оцінки методів підвищення нафтовилучення, який забезпечується використанням не тільки економічних, але й техніко-технологічних факторів.

Вагомими резервами підвищення економічної ефективності нафтогазовидобувних підприємств є пристосування до впливів зовнішнього і внутрішнього середовища. Процес адаптації прискорюється при певному рівні централізації, що сприяє захищеності системи і розвитку ініціативи окремих ланок, тому сучасна модель функціонування нафтогазовидобувних підприємств повинна розмежовувати функції між підприємствами та материнськими компаніями, що дозволить отримувати вигоди від зменшення витрат на виконання певних функцій та збільшити конкурентоспроможність.

Література

1. Витвицький Я.С. Економічна оцінка гірничого капіталу нафтогазових компаній : [наукова

монографія] / Я.С. Витвицький. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2007. – 431 с.

2. Воронкова А.Е. Діагностика стану підприємства: теорія і практика : [монографія] / А.Е. Воронкова. – Харків : Вид-во «ІНЖЕК», 2008. – 520 с.

3. Данилюк М.О. Стан і перспективи розвитку нафтогазовидобувної галузі України та необхідність інвестування як фактор її економічного зростання / М.О. Данилюк, У.Я. Витвицька // Енергетика: економіка, технології, екологія. – К. : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», 2001. – № 3. – С. 14– 16.

4. Іванченко І. Методичні підходи до оцінювання економічної ефективності методів збільшення нафтовилучення / І. Іванченко // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 6 (39). – С. 41– 52.

5. Інтегрована система оперативного оцінювання витрат бурових підприємств : [монографія] / І. Г. Фадєєва, М. О. Данилюк; Івано-Франківськ. нац. техн. ун-т нафти і газу. – Івано-Франківськ : Видавець Супрун В.П., 2009. – 170 с.

6. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування : [монографія] / І.В. Кривов'язюк. – Луцьк : Вид-во «Надстир'я», 2007. – 260 с.

7. Кульчицький І.І. Економічні механізми оптимізації виробничого потенціалу нафтогазовидобувних підприємств / І.І. Кульчицький // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4 (138). Т. 3. – С. 42– 48.

8. Мазур І.М. Механізм забезпечення економічної ефективності функціонування нафтогазовидобувних підприємств : [монографія] / І.М. Мазур. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2011. – 296 с.

9. Методика визначення ефективності впровадження заходів науково-технічного прогресу : СОУ 73.1-00135390-038: 2007. – [Чинний від 2008– 05– 01]. – ПАТ “Укрнафта”, 2008. – 169 с.

10. Методика оцінки технологічної і економічної ефективності робіт з інтенсифікації видобування газу та нафти. – К. : ДП “Науканафтогаз” НАК “Нафтогаз України”, 2008. – 89 с.

11. Положення про порядок техніко-економічного обґрунтування кондицій для підрахунку запасів родовищ нафти і газу. – К. : ДКЗ України, 2006. – 14 с.

12. Постанова КМУ “Про затвердження методики визначення вартості запасів і ресурсів корисних копалин родовища або ділянки надр, що надаються у користування” від 25.08.2004 № 1117.

13. Рибчич І.Й. Щодо підвищення ефективності використання запасів нафти і газу в Україні / І.Й. Рибчич, Д.О. Єгер, Ю.О. Зарубун, Б.Л. Крупський // Нафтова і газова промисловість. 2004. – № 1. – С. 5– 8.

References

1. Vytvytskyi Ya. S. Ekonomichna otsinka girnychogo kapitalu naftogazovih kompanii: naukova monografiia / Ya. S. Vytvytskyi. – Ivano-Frankivsk: IFNTUNG, 2007. – 431 s. [in Ukrainian].

2. Voronkova A. E. Diagnostyka stanu pidpriemstva: teoriia i praktyka: monografiia / A. E. Voronkova. – Harkiv: Vyd-vo "INZHEK", 2008. – 520 s. [in Ukrainian].

3. Danyliuk M. O. Stan i perspektivy rozvytku naftogazovydobuvnoi galuzi Ukrainy ta neobhidnist investuvannia yak factor yii ekonomichnogo zrostantia / M. O. Danyliuk, U. Ya. Vytvytska // Energetyka: ekonomika, tehnologii, ekologiia. – K.: Natsionalnyi tehnychnyi universytet Ukrainy "Kyivskiy politehnychnyi instytut". – 2001. – № 3. – S. 14-16. [in Ukrainian].

4. Ivanchenko I. Metodychni pidhody to otsiniuvannia ekonomichnoi efektyvnosti metodiv zbilshennia naftovyluchennia / I. Ivanchenko // Galytskyi ekonomichnyi visnyk. – 2012. – № 6 (39). – S. 41-52. [in Ukrainian].

5. Integrovana sistema operatyvnogo otsiniuvannia vytrat burovkykh pidpriemstv: monografiia / I. G. Fadiieva, M. O. Danyliuk, Ivano-Frankivsk. nats. tekhn. un-t nafty i gazu, kaf. ekonomiky p-va. – Ivano-Frankivsk: Vidavets Suprun V. P., 2009. – 170 s. [in Ukrainian].

6. Krivoviazuk I.V. Ekonomichna diagnostyka pidpriemstva: teoriia, metodologiia ta praktyka zastosuvannia: monografiia / I.V. Krivoviazuk. – Lutsk: Vyd-vo "Nadstyria", 2007. – 260 s. [in Ukrainian].

7. Kulchytskyi I. I. Ekonomichni mekhanizmy optymizatsii vyrobnychogo potentsialu naftogazovydobuvnykh pidpriemstv / I. I. Kulchytskyi // Visnyk Khmelnytskogo natsionalnogo universytetu. – Khmelnytskyi. – № 4, Vol.3 (138), 2009. – S. 42 – 48. [in Ukrainian].

8. Mazur I. M. Mekhanizm zabezpechennia ekonomichnoi efektyvnosti funktsionuvannia naftogazovydobuvnykh pidpriemstv: monografiia / I. M. Mazur. – Ivano-Frankivsk: Symfoniya forte, 2011. – 296 p. [in Ukrainian].

9. Metodyka vyznachennia efektyvnosti vprovadzhennia zakhodiv naukovykh tekhnichnogo progresu: SOU 73.1-00135390-038: 2007. – [Chynnyi vid 2008-05-01]. – PAT "Ukrnafta, " 2008. – 169 s. [in Ukrainian].

10. Metodyka otsinky tekhnologichnoi i ekonomichnoi efektyvnosti robit z intenyfikatsii vydobuvannia gazu ta nafty. – K.: DP "Naukanaftogaz" NAK "Naftogaz Ukrainy", 2008. – 89 s. [in Ukrainian].

11. Polozhennia pro poriadok tekhniko-ekonomichnogo obruntuvannia konditsii dlia pidrahunku zapasiv rodovysch nafty i gazu. – K.: DKZ Ukrainy, 2006. – 14 s. [in Ukrainian].

12. Postanova KMU "Pro zatverdzhennia metodyky vyznachennia vartosti zapasiv i resursiv korisnykh copalyn rodovyschha abo dilianky nadr, shcho nadaiutsia u korystuvannia" vid 25.08.2004 № 1117. [in Ukrainian].

13. Rybchych I. Y. Shchodo pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia zapasiv nafty i gazu v Ukraini / I. Y. Rybchych, D. O. Yeger, Yu. O. Zarubun, B. L. Krupskiy // Naftova i gazova promyslovisht. 2004. – № 1. – S. 5-8. [in Ukrainian].

Рецензія/Peer review : 12.7.2013 р.

Надрукована/Printed : 13.8.2013 р.

Рецензент: д.е.н., проф., Заслужений діяч науки і техніки України Благун І. С., Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, завідувач кафедри економічної кібернетики